

สภาพและความคาดหวังเกี่ยวกับการส่งเสริมประชาธิปไตยของนักเรียน
โรงเรียนบ้านหมากแข้ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี เขต 1*
Conditions and Expectations Regarding Democracy Promotion of
Students at Ban Mak Khaeng School Under the Office of Udon
Thani Primary Educational Service Area 1

เกษมสันต์ ชันดี และวินัย ผลเจริญ

Kasemsun Kuntee and Vinai Poncharoen

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Maharakham University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: 64011381001@msu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาคุณลักษณะความเป็นประชาธิปไตยของนักเรียน 2) ศึกษาสภาพและความคาดหวังการส่งเสริมประชาธิปไตยของนักเรียน และ 3) ศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยของนักเรียน เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 305 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบมาตราส่วนประมาณค่า มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .90 และแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง มีผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 8 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเชิงพรรณนา และเชิงอุปนัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. คุณลักษณะความเป็นประชาธิปไตยของนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ 1) หลักภราดรภาพ 2) หลักการมีส่วนร่วม 3) หลักเสียสละ 4) หลักความเสมอภาค และ 5) หลักเสรีภาพ ตามลำดับ
2. สภาพและความคาดหวังเกี่ยวกับการส่งเสริมประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนบ้านหมากแข้งโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีสภาพจริงโดยค่าเฉลี่ยมาก เป็นอันดับแรก

*ได้รับบทความ: 4 มิถุนายน 2567; แก้ไขบทความ: 14 สิงหาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 14 สิงหาคม 2567

Received: June 4, 2024; Revised: August 14, 2024; Accepted: August 14, 2024

ได้แก่ หลักเสียงข้างมาก รองลงมาคือ หลักความเสมอภาค หลักภราดรภาพ หลักการมีส่วนร่วม และหลักเสรีภาพ

3. แนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนบ้านหมากแข้ง พบว่า ด้านหลักเสรีภาพ นักเรียนควรมีเสรีภาพในการแสดงออกทางความคิดเห็นไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น ด้านความเสมอภาค นักเรียนควรให้เกียรติซึ่งกันและกัน ด้านหลักภราดรภาพ นักเรียนควรมีความเป็นกัลยาณมิตร ด้านหลักการยึดเสียงข้างมาก ควรให้ความสำคัญของประชาธิปไตยในการเลือกตั้งเป็นหลัก หลักการมีส่วนร่วม นักเรียนควรมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนเคารพกฎระเบียบข้อตกลงที่โรงเรียนได้กำหนดขึ้น

คำสำคัญ: สภาพและความคาดหวัง; การส่งเสริมประชาธิปไตย

Abstract

The purposes of this research were 1) study the democratic characteristics of students, 2) examine the current state and expectations for promoting democracy among students, and 3) provide recommendations on approaches to fostering democracy among students. The research employs a mixed-methods approach. The sample consists of 305 lower and upper secondary school students. The research instruments include a questionnaire, a rating scale with a reliability coefficient of 0.90, and a semi-structured interview. The primary informants, selected purposively, number 8 individuals. Data analysis was conducted using percentage, mean, standard deviation, and qualitative analysis through descriptive and inductive methods.

The research findings are as follows:

1. The overall democratic characteristics of students are at a high level. When considering each aspect, all are at a high level, ranked from the highest to the lowest mean as follows: 1. Fraternity, 2. Participation, 3. Majority rule, 4. Equality, and 5. Liberty.
2. The current state and expectations regarding the promotion of democracy at Ban Mak Khaeng School are at a moderate level overall. When considering each aspect, the highest average in the current state is for majority rule, followed by equality, fraternity, participation, and liberty.
3. Recommendations for promoting democracy at Ban Mak Khaeng School include: for liberty, students should have the freedom to express opinions without

infringing on others' rights; for equality, students should respect one another; for fraternity, students should foster goodwill among peers; for majority rule, emphasis should be placed on the importance of democracy in elections; and for participation, students should engage in school activities and adhere to the school's established rules and agreements.

Keywords: Conditions and Expectations; Democracy Promotion

1. บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษา 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 (ฉบับที่ 3) พุทธศักราช 2553 ที่ว่าด้วยความมุ่งหมายและหลักการหมวดที่ 1 บททั่วไป มาตราที่ 7 เกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่รัฐหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาต้องมีหน้าที่มุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของทุกคน มีความภาคภูมิใจ ในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติให้เกิดขึ้นกับนักเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552) โดยคำว่า ประชาธิปไตยนั้น เป็นศัพท์ที่นำมาใช้กันอย่างแพร่หลายมากซึ่งปัจจุบัน ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าประเทศต่างๆ แม้จะมีรูปแบบการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และสังคมที่แตกต่างกัน แต่ต่างก็อ้างว่าประเทศของตนเป็นประชาธิปไตยกันทั้งสิ้น แต่เป็นวิถีประชาธิปไตยที่เต็มไปด้วยความขัดแย้งทางสังคม เป็นการเมืองประชาธิปไตยที่มีความซับซ้อนขาดความร่วมมือกันระหว่างสมาชิกภายในสังคม สังคมมีแต่การแข่งขันและการต่อรองเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจจนส่งผลไปสู่ความขัดแย้งทางสังคม สังคมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่ดีนั้นจะต้องประกอบไปด้วยลักษณะที่สำคัญ 3 ประการคือ 1) ปัจเจกบุคคลในสังคมมีปรัชญาความเชื่อที่เสรีภาพทางการเมืองของบุคคลเป็นสิ่งที่ชอบด้วยกฎหมาย 2) กลุ่มผู้นำทางการเมืองซึ่งเป็นคนกลุ่มน้อย จะเข้าไปครอบครองตำแหน่งทางการเมืองและมีบทบาทในการปกครองคนส่วนใหญ่ในสังคม 3) กลุ่มผู้นำทางการเมืองกลุ่มอื่นที่ไม่มีโอกาสในการปกครองคนส่วนใหญ่จะทำหน้าที่สอดส่องการกระทำอันไม่ชอบธรรมของผู้ปกครองและในขณะเดียวกันก็จะคอยโอกาสในการเข้ามามีบทบาทในการปกครองคนส่วนใหญ่ จะเกิดเมื่อมวลบรรดาสมาชิกในสังคมมีค่านิยมและวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการเมืองในระบอบนี้

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยมีแนวคิดหลักสำคัญ คือ หลักสิทธิ เสรีภาพ หลักความเสมอภาค หลักนิติธรรม หลักการใช้เหตุผล และหลักการยอมรับเสียงข้างมากที่ต้องเคารพสิทธิของเสียงข้างน้อย ประเทศไทยมีระบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข คนไทยจึงต้องเข้าใจเรื่องสิทธิเสรีภาพให้ถ่องแท้จึงจะสามารถดำรงตนเป็นพลเมืองดีในระบอบ ประชาธิปไตยได้

ซึ่งหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ก็ได้กำหนดให้นักเรียนทุกคนมีความสมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย ความรู้คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทย และพลเมืองโลก ยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข จึงมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างความตระหนักความรู้ความเข้าใจ เรื่องประชาธิปไตยให้นักเรียน และสามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิตตามวิถีชีวิตประชาธิปไตย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2560) ซึ่งโรงเรียนเป็นสถาบันหลักที่สำคัญในการปลูกฝังประชาธิปไตยให้กับเด็กและเยาวชน

การจัดการศึกษาเป็นการสร้างคนให้มีพัฒนาการที่ดี มีความคิด และผู้ที่มีบทบาทสำคัญมากในด้านนี้คือครูผู้สอน ฉะนั้นครูผู้สอนจึงต้องทำหน้าที่ให้ความรู้ความเข้าใจแก่นักเรียนให้มีทัศนคติและค่านิยมที่ส่งเสริม พัฒนาการทางสังคมในระบอบประชาธิปไตยให้รู้จักหน้าที่รู้จักช่วยเหลือตัวเอง รู้สิทธิ รู้จักทำมาหากิน มีการศึกษา มีวัฒนธรรมสร้างนิสัยที่ดีแก่นักเรียน เพื่อให้นักเรียนพัฒนาขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่มีจิตใจเป็นประชาธิปไตยในอนาคต ในการสอนประชาธิปไตยในรูปแบบการปกครองแต่เพียงอย่างเดียวไม่เป็นการเพียงพอจะปลูกฝังคุณลักษณะประชาธิปไตยด้วยการที่ครูพยายามจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมมากที่สุด และการฝึกฝนให้นักเรียนทำงานร่วมกันเพื่อสร้างความสามัคคี ความคิดริเริ่ม ความมีเหตุมีผล จำเป็นที่จะต้องปลูกฝังตั้งแต่วัยเด็ก เพราะวัยเด็กเป็นวัยที่มีความสนใจใฝ่รู้ใฝ่เรียนสนใจสิ่งแปลกๆ ใหม่ๆ พร้อมทั้งจะเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การปลูกฝังค่านิยมและความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตย การฝึกเลือกตั้งคณะกรรมการนักเรียน การลงคะแนน การเสนอความคิดเห็น การตัดสินใจ ปัญหาโดยอาศัยความรับผิดชอบร่วมกัน เมื่อโตขึ้นก็จะกลายเป็นพลเมืองที่เพียบพร้อมด้วยคุณวุฒิ และคุณสมบัติอันเหมาะสมแก่ระบอบประชาธิปไตย (สุพัตรา หอมทอง, 2547)

หน้าที่ของโรงเรียนประการหนึ่งได้แก่ การส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนเพื่อให้สอดคล้องกับชีวิตในสังคมที่เป็นประชาธิปไตย ถ้าหากโรงเรียนได้ขัดกับวิถีชีวิตในสังคมแล้วการปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตยก็จะล้มเหลว และในที่สุดการปกครองระบอบประชาธิปไตยของประเทศก็จะล้มเหลวด้วย ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่สำคัญของโรงเรียนที่จะต้องส่งเสริมประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นภายในโรงเรียน โดยโรงเรียนจะต้องเปิดโอกาสร่วมกับกิจกรรมประชาธิปไตยที่จะช่วยให้เด็กมีประสบการณ์ หรือมีความเชี่ยวชาญในการดำเนินชีวิตแบบประชาธิปไตยได้อย่างรวดเร็ว โรงเรียนจึงต้องสร้างบรรยากาศของความเป็นประชาธิปไตยให้เกิดขึ้น การเรียนการสอนในโรงเรียนเป็นประชาธิปไตย การปกครอง การจัดกิจกรรมต่างๆ เป็นประชาธิปไตย พฤติกรรมต่างๆ ของครูและนักเรียนจึงต้องเป็นประชาธิปไตยไปด้วย (ประเทิน มหาจันทร์, 2554)

โรงเรียนบ้านหมากแข้ง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 ซึ่งเป็นโรงเรียนประถมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษในจังหวัดอุดรธานี เปิดทำการเรียนการสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาล จนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 3,196 คน ซึ่งมีอายุระหว่าง 4-18 ปี โรงเรียนบ้านหมากแข้ง มุ่งเน้นรูปแบบของประชาธิปไตย เช่น การเลือกหัวหน้าห้อง การเลือกตั้ง

สถานักเรียน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เน้นให้ปลูกฝังจิตสำนึกตามหลักของประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในการดำเนินชีวิตของนักเรียนทั้งหลักสิทธิเสรีภาพ หลักเหตุผล หลักความเสมอภาค หลักการยึดหลักเสียงข้างมาก และหลักภราดรภาพ จะเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญของระบอบประชาธิปไตย เตรียมความพร้อมผู้เรียนให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต เป็นการสร้างลักษณะนิสัยให้ผู้เรียนได้รู้จักระเบียบข้อบังคับ กฎเกณฑ์และกติกาของสังคม ตลอดจนรู้จักรับผิดชอบหน้าที่ของตน และทีมงาน รับผิดชอบชุมชนและสังคมได้อย่างเหมาะสม โดยโรงเรียนต้องนำรูปแบบประชาธิปไตยมาใช้ในโรงเรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความเป็นประชาธิปไตย รู้จักปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามภาระหน้าที่และมีวิถีชีวิตตามหลักประชาธิปไตย สามารถดำรงตนให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข จากการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ภายในโรงเรียนที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนยังไม่เป็นรูปธรรมมากนัก เพราะที่ผ่านมายังขาดความเข้าใจในระบบการดำเนินงานและการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตยของนักเรียน ทำให้นักเรียนไม่ได้รับการปลูกฝังความรู้ ความเข้าใจในหลักสำคัญและควรมีการส่งเสริมให้มีวิสัยทัศน์ วิธีการคิด วิถีชีวิต คุณธรรม และความเข้าใจการเป็นสังคมประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขที่ถูกต้องตามหลักรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 อุปสรรคที่ทำทลายในการส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยภายในโรงเรียน คือความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการประชาธิปไตย ปัญหาการจัดการเรียนรู้ และผลที่เกิดกับผู้เรียน ถึงแม้ว่าจะมีการกำหนดหลักสูตรที่ชัดเจนในแต่ละระดับการศึกษา แต่ก็ยังไม่สามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง โดยเฉพาะการตระหนักในหน้าที่ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย การเคารพสิทธิและหน้าที่ของผู้อื่น และการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางด้านเมืองและสังคม รวมถึงการเผชิญหน้าของกลุ่มสนับสนุนทางการเมืองที่ต่างขั้วที่เกิดขึ้นโดยปราศจากการคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ ผู้วิจัยเห็นความสำคัญของการศึกษาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยซึ่งก็ได้สนใจการส่งเสริมประชาธิปไตยภายในโรงเรียนของนักเรียนเอง และคาดว่านักเรียนจะมีประสิทธิภาพและคุณภาพตามที่ได้คาดหวัง นักเรียนที่จบการศึกษาออกไปแล้ว สามารถนำวิถีชีวิตประชาธิปไตยสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ เมื่อโรงเรียนสามารถพัฒนาผู้เรียน ให้เข้าใจ เข้าถึง และรักในความเป็นประชาธิปไตยได้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพและความคาดหวังการส่งเสริมประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนบ้านหมากแข้ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะความเป็นประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนบ้านหมากแข้ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1
2. เพื่อศึกษาสภาพและความคาดหวังการส่งเสริมประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนบ้านหมากแข้ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1

3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนบ้านหมากแข้ง สังกัดสำนักงานเขตการศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methodology) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนบ้านหมากแข้ง จังหวัดอุดรธานี ประจำปีการศึกษา 2566 จำนวน 1,290 คน ได้กลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นจากประชากรที่เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 โดยคำนวณด้วยตามสูตรทายโรยามานะ (1973, p. 727) ได้จำนวน 305 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำมาสังเคราะห์ เพื่อสร้างเครื่องมือและปรับปรุงให้เหมาะสมกับพื้นที่ที่วิจัย โดยผ่านการตรวจสอบแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ ยึดวัตถุประสงค์และประโยชน์คาดว่าจะได้รับเป็นแนวทางการสร้างแบบสอบถาม (Questionnaires) ได้ค่าแบบสอบถามอยู่ที่ 0.901 ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) ที่ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) หลักเสรีภาพ 2) หลักความเสมอภาค 3) หลักภราดรภาพ 4) หลักการยึดเสียงข้างมาก 5) หลักการมีส่วนร่วม และแบบสัมภาษณ์เชิงลึกกับแบบการสนทนากลุ่มเป็นเครื่องมือวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ประเภทของเครื่องมือมีทั้งหมด 3 ประเภทคือ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบการสนทนากลุ่ม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่าง และนัดหมายสัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน ครูผู้รับผิดชอบโครงการสถานักเรียน และจัดสนทนากลุ่มกับสถานักเรียนเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา จำนวน 6 คน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจัดกระทำข้อมูลเชิงปริมาณโดยการใช้สถิติได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเชิงคุณภาพใช้การพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้ 1) นำข้อมูลมาตรวจสอบความสมบูรณ์ความถูกต้อง และนำมาจัดหมวดหมู่ตามประเด็นของการวิจัย เพื่อสะดวกต่อการวิเคราะห์ข้อมูล 2) สรุปข้อมูลจากเครื่องมือแต่ละประเภท 3) นำข้อมูลที่ได้มาเรียบเรียงตามความมุ่งหมายของการวิจัยเชิงพรรณนาหลังจากที่มีการจัดกระทำข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาตรวจสอบความครบถ้วนแล้วจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์ในเชิงอุปนัย

4. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง สภาพและความคาดหวังการส่งเสริมประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนบ้านหมากแข้ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 สามารถสรุปการวิจัย ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะความเป็นประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนบ้านหมากแข้ง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.448) โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ 1) หลักภราดรภาพ ($\bar{X} = 4.36$, S.D. = 0.49) 2) หลักการมีส่วนร่วม ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.49) 3) หลักเสียงข้างมาก ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.36) 4) หลักความเสมอภาค ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.49) และ 5) หลักเสรีภาพ ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.41) ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์สภาพและความคาดหวังเกี่ยวกับการส่งเสริมประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนบ้านหมากแข้ง โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.51$, S.D. = 1.09) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีสภาพจริงโดยค่าเฉลี่ยมาก เป็นอันดับแรก ได้แก่ หลักเสียงข้างมาก ($\bar{X} = 3.59$, S.D. = 1.06) รองลงมาคือ หลักความเสมอภาค ($\bar{X} = 3.58$, S.D. = 1.14) หลักภราดรภาพ ($\bar{X} = 3.55$, S.D. = 1.07) หลักการมีส่วนร่วม ($\bar{X} = 3.49$, S.D. = 1.05) และหลักเสรีภาพ ($\bar{X} = 3.34$, S.D. = 1.14) ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์การสัมภาษณ์ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนบ้านหมากแข้ง พบว่า 1) ด้านหลักเสรีภาพ ได้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนบ้านหมากแข้ง พบว่า ในด้านหลักเสรีภาพของนักเรียนโรงเรียนบ้านหมากแข้ง นักเรียนมีเสรีภาพในการแสดงออกทางความคิดเห็นในโครงการต่างๆ ของโรงเรียน แต่ต้องไม่กระทบหรือละเมิดสิทธิของผู้อื่น และอยู่ภายใต้กฎหมาย กฎระเบียบของโรงเรียน 2) ด้านความเสมอภาค ได้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนบ้านหมากแข้ง พบว่า นักเรียนมีความต้องการในด้านหลักเสมอภาคกันทั้งในระดับต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นในโครงการที่โรงเรียนจัดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเพศ การเลือกตั้งสภานักเรียน ศาสนา เชื้อชาติ ชชาติพันธุ์ สีผิว นักเรียนทุกคนภายในโรงเรียน ประสงค์ให้มีความเคารพ และให้เกิดเกียรติซึ่งกันและกัน 3) ด้านหลักภราดรภาพ ได้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมประชาธิปไตยของนักเรียน โรงเรียนบ้านหมากแข้ง พบว่า โรงเรียนบ้านหมากแข้งเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่และมีจำนวนนักเรียนมาก ทางโรงเรียนได้มีการจัดทำโครงการต่างๆ เพื่อที่ให้การอยู่ร่วมกันของนักเรียนมีความเป็นพี่เป็นน้อง ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขมากขึ้น 4) ด้านหลักการยึดเสียงข้างมาก ได้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนบ้านหมากแข้ง พบว่า ด้านหลักการยึดหลักเสียงข้างมากภายในโรงเรียนบ้านหมากแข้ง มีค่อนข้างมากและให้

ความสำคัญใน หลักการเสียงข้างมากซึ่งเป็นหลักการสำคัญของประชาธิปไตย โรงเรียนค่อนข้างให้ความสำคัญ ยกตัวอย่างเช่น ในการเลือกตั้งคณะกรรมการสถานักเรียน และ 5) หลักการมีส่วนร่วม ได้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนโรงเรียนบ้านหมากแข้งพบว่า ในด้านหลักการมีส่วนร่วมของนักเรียนโรงเรียนบ้านหมากแข้ง จากที่โครงการต่างๆ ที่โรงเรียนได้จัดทำขึ้นและให้นักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมการเลือกหัวหน้าห้องเรียน และการเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกฎระเบียบของโรงเรียนและข้อตกลงต่างๆ ที่โรงเรียนได้กำหนดขึ้น

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องสภาพและความคาดหวังการส่งเสริมประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนบ้านหมากแข้ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะความเป็นประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนบ้านหมากแข้ง ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะความเป็นประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนบ้านหมากแข้ง โดยรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณารายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย คือ 1) ด้านหลักภราดรภาพ 2) ด้านหลักการมีส่วนร่วม 3) ด้านหลักเสียงข้างมาก 4) หลักความเสมอภาค 5) หลักเสียงข้างมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของพร สมคำ (2560) ได้ศึกษา แนวทางการเสริมสร้างคุณลักษณะประชาธิปไตยของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม พบว่า คุณลักษณะประชาธิปไตยของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตอำเภอโกสุมพิสัย โดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยคือ หลักภราดรภาพ หลักการยึดเสียงข้างมาก หลักความเสมอภาค หลักการมีส่วนร่วม และหลักเสรีภาพ จะเห็นได้ว่านักเรียนให้ความสำคัญ และความสนใจกับหลักการของประชาธิปไตยในด้านต่างๆ

2. เพื่อศึกษาสภาพและความคาดหวังการส่งเสริมประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนบ้านหมากแข้ง จากผลการวิเคราะห์ พบว่า สภาพและความคาดหวังเกี่ยวกับการส่งเสริมประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนบ้านหมากแข้ง ในด้านสภาพเกี่ยวกับการส่งเสริมประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนบ้านหมากแข้ง รายด้านโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย 1) หลักเสียงข้างมาก 2) หลักความเสมอภาค 3) หลักภราดรภาพ 4) หลักการมีส่วนร่วม 5) หลักเสรีภาพ ส่วนความคาดหวังเกี่ยวกับการส่งเสริมประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนบ้านหมากแข้ง พบว่า รายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยมีการเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ 1) หลักความเสมอภาค 2) หลักเสรีภาพ 3) หลักการมีส่วนร่วม 4) หลักเสียงข้างมาก 5) หลักภราดรภาพ จะเห็นได้ว่าจากสภาพและความคาดหวังในด้านหลักของภราดรภาพของนักเรียนโรงเรียนบ้านหมากแข้ง สะท้อนให้เห็นว่านักเรียนเข้าใจความเป็นพี่น้องตามแนวคิด

ระบบอุปถัมภ์ ซึ่งไม่ตรงกับหลักภราดรตามหลักสากล และด้านหลักเสียงข้างมากและหลักการมีส่วนร่วม ในบางข้อจะเห็นได้ว่าด้านสภาพมีค่าเฉลี่ยที่มากกว่าความคาดหวัง ซึ่งสามารถตั้งข้อสังเกตได้ว่าโรงเรียน บ้านหมากแข้งมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึก ในความเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ดังนั้นกิจกรรมต่างๆ ในโรงเรียนบ้านหมากแข้งจังหวัดอุดรธานีจึงเน้นนักเรียนเป็น ศูนย์กลาง เน้นบทบาทนักเรียนให้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้และช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ท้าทาย และให้ยึดหลักของเสียงข้างมากตามหลักของประชาธิปไตยกระตุ้นให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นที่อยาก เรียนรู้ และมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชฎาภรณ์ แก้วแสนทิพย์ (2561) ได้ศึกษาแนวทางการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย โรงเรียนพระกุมารร้อยเอ็ด พบว่า สภาพจริงของ นักเรียนโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับที่มาก แนวทางการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยนักเรียนโรงเรียน พระกุมารร้อยเอ็ด โรงเรียนควรให้นักเรียนได้เลือกและเข้าร่วมในกิจกรรมการส่งเสริมประชาธิปไตยที่ ตนเองชอบและสนใจ โดยให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นทั้งด้านความคิดและมีส่วนร่วม และงานวิจัย ของสมพิศ จำยอนอก (2555) ได้ศึกษาการพัฒนาการดำเนินงานสร้างเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนประทาย อำเภอบึงสามพัน จังหวัดนครราชสีมา พบว่า การใช้กลยุทธ์การศึกษาดูงานการประชุมระดมความคิด การ มอบหมายงาน กิจกรรมฝึกปฏิบัติคือกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน กิจกรรมโฮมรูม กิจกรรมห้องเรียน ประชาธิปไตย จากการศึกษาดูงานและนำมาสู่การประชุมระดมความคิดและกิจกิจกรรมฝึกปฏิบัติกับ นักเรียน นักเรียนพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้นโดยภาพรวมยังมีบางคนที่ขาด ด้านคารวะธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม นักเรียนมีการพัฒนาประชาธิปไตยไปในระดับดี สอดคล้องกับหลักของกระทรวง ศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งและมูลนิธิคอนราดอาเดเนาเวร์ (2548) ที่ได้ให้แนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนไม่ว่าจะเป็นในด้านการจัดกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการประชาธิปไตย คุณลักษณะในการเป็นสมาชิกที่ดีในสังคมประชาธิปไตย การ ปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข การฝึกให้ผู้เรียนนั้นได้รู้จักเกี่ยวกับการ ประเมินผลการปฏิบัติและการพัฒนาตนเองตามแนวทางของวิถีประชาธิปไตย เพื่อให้ผู้เรียนได้รู้จัก เสนอแนะ แสดงความคิดเห็น การพัฒนาตนเองและผู้อื่นตามหลักการอย่างมีเหตุผลและมีความยุติธรรม และงานวิจัยของทิพย์สุคนธ์ ศรีธานนท์ (2560) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการส่งเสริมประชาธิปไตยใน สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 41 สรุปได้ดังนี้ 1) สภาพการส่งเสริม ประชาธิปไตยในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 41 ในภาพรวม ด้านการ ฝึกปฏิบัติประชาธิปไตยในโรงเรียน อยู่ลำดับที่ 1 รองลงมาด้านการจัดโครงการ/กิจกรรมที่นำหลัก ประชาธิปไตยมาประยุกต์ใช้ในเชิงสร้างสรรค์สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงและมีความยั่งยืน อยู่ลำดับที่ 2 ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ เพื่อพัฒนาส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย

อยู่ลำดับที่ 3 และด้านการประยุกต์ใช้และขยายผลประชาธิปไตยในชุมชนอยู่ลำดับที่ 4 ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ เพื่อพัฒนาส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย มีแนวทางการพัฒนา คือ ควรมีการแสดงความชื่นชมและส่งเสริมให้มีการยอมรับ โดยฝึกการเรียนรู้เป็นกลุ่ม ส่งเสริมการปฏิบัติจริงฝึกระเบียบวินัยปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ให้มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง โดยยึดหลักการวชิรธรรม สามัคคีธรรมและปัญญาธรรม จัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้มีการวิเคราะห์หิววิจารณ์ โดยการฝึกทักษะด้านการพูด การคิด การสื่อสารโดยใช้เหตุผล ด้านการฝึกปฏิบัติประชาธิปไตยในโรงเรียนมีแนวทางการพัฒนาคือ สถานศึกษาควรจัดกิจกรรมสถานักเรียนโดยให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมตามสิทธิและหน้าที่และได้รับการดูแลจากสถานักเรียนอย่างเท่าเทียมกันและสามารถแก้ไขปัญหาพร้อมกันได้อย่างมีความสุข ควรเสริมสร้างให้นักเรียนได้เห็นคุณค่าของตนเองโดยเน้นทักษะกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล ควรสร้างความระหนักเพื่อให้เห็นความสำคัญโดยความร่วมมือของทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยระบุบทบาทหน้าที่ให้ชัดเจน

3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนบ้านหมากแข้ง สังกัดสำนักงานเขตการศึกษาประถมศึกษาคอนวนต์เขต 1 ผลการสัมภาษณ์ข้อมูลแต่ละด้าน ดังนี้

3.1 ด้านเสรีภาพ ในด้านหลักเสรีภาพของนักเรียนโรงเรียนบ้านหมากแข้ง นักเรียนมีเสรีภาพในการแสดงออกทางความคิดเห็นในโครงการซึ่งจะไปสอดคล้องกับ กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งและมูลนิธิคอนราตอาเดนาัวร์ (2548) ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงและมีส่วนร่วมในวิถีประชาธิปไตย อันได้แก่ การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม รวมถึงการปฏิบัติตามกฎ กติกา ระเบียบวินัยของกลุ่ม/โรงเรียนและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเลือกตั้ง ตั้งแต่ในระดับห้องเรียน ระดับโรงเรียน ระดับท้องถิ่น และการพัฒนาตนเองตามแนวทางของวิถีประชาธิปไตย เพื่อให้ผู้เรียนได้รู้จักเสนอแนะ แสดงความคิดเห็น การพัฒนาตนเองและผู้อื่นตามหลักการอย่างมีเหตุผลและมีความยุติธรรม

3.2 ด้านความเสมอภาค ในด้านหลักความเสมอภาคของนักเรียนโรงเรียนบ้านหมากแข้ง นักเรียนมีความต้องการในด้านหลักเสมอภาคกันทั้งในระดับต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นในโครงการที่โรงเรียนจัดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเพศ การเลือกตั้งสถานักเรียน ศาสนา เชื้อชาติ ชาติพันธุ์ สีผิว นักเรียนทุกคนภายในโรงเรียนอยากให้ความเคารพ และให้เกียรติซึ่งกันและกัน ซึ่งก็จะสอดคล้องกับสมพงษ์ นามบุตดี (2550) ได้เสนอกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย เช่น กิจกรรมเกี่ยวกับการปกครองตนเองของนักเรียนเนื่องจากในแต่ละโรงเรียนมีนักเรียนเป็นจำนวนมากถึงแม้ว่าครูจะใช้ความพยายามมากเพียงไร ก็ย่อมดูแลได้ไม่ทั่วถึงทุกอย่าง สิ่งที่จะช่วยได้ก็คือ นักเรียนช่วยดูแลกันเอง โดยการจัดแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มให้เหมาะสม นอกจากจะเป็นการแบ่งเบาภาระของครูแล้ว ยังเป็นการฝึกให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองแบบประชาธิปไตยนอกจากจะก่อให้เกิดความสามารถในด้านการเป็นผู้นำและผู้ตาม กิจกรรมอาหารกลางวัน

เป็นกิจกรรมที่มีความมุ่งหมายเบื้องต้น เพื่อให้นักเรียนมีอาหารกลางวันรับประทานทุกคน เมื่อนักเรียนมีอาหารกลางวันรับประทานแล้ว จึงจัดให้มีอาหารที่ถูกต้องตามหลักโภชนาการที่ทุกคนควรได้รับอย่างเท่าเทียมกัน

3.3 หลักการตราตราภาพ ในด้านหลักการตราตราภาพพบว่าโรงเรียนบ้านหมากแข้งเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่และมีจำนวนนักเรียนที่เยอะ ทางโรงเรียนก็ได้มีการจัดทำโครงการต่างๆ เพื่อที่ทำการอยู่ร่วมกันของนักเรียนมีความเป็นพี่เป็นน้อง ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของทิพย์สุคนธ์ ศรีธานนท์ (2560) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการส่งเสริมประชาธิปไตยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 41 แนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในสถานศึกษา ผลจากการศึกษาในครั้งนี้ ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ เพื่อพัฒนาส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย มีแนวทางการพัฒนา คือ ควรมีการแสดงความชื่นชมและส่งเสริมให้มีการยอมรับ โดยฝึกการเรียนรู้เป็นกลุ่ม และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ซึ่งจากผลการศึกษาในด้านหลักการตราตราภาพสามารถตั้งข้อสังเกตได้ว่านักเรียนมีความเข้าใจในหลักการตราตราภาพแบบระบบอุปถัมภ์อยู่กับแบบพี่น้องซึ่งจะไม่ตรงกับหลักการตราตราภาพตามหลักสากล นักเรียนจึงมีความคาดหวังในโครงการที่โรงเรียนจัดทำขึ้นในการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันแบบพี่น้องในระดับที่น้อย โรงเรียนก็ควรจะลดกิจกรรมต่างๆ ที่เน้นความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ลง

3.4 หลักการยึดเสียงข้างมาก ในด้านหลักการยึดหลักเสียงข้างมากภายในโรงเรียนบ้านหมากแข้ง มีค่อนข้างมากและให้ความสำคัญใน หลักการเสียงข้างมากซึ่งเป็นหลักการสำคัญของประชาธิปไตย โรงเรียนค่อนข้างให้ความสำคัญ ยกตัวอย่างเช่น ในการเลือกตั้งคณะกรรมการสถานักเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของทิพย์สุคนธ์ ศรีธานนท์ (2560) คือ ควรส่งเสริมกิจกรรมสถานักเรียนเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการเลือกตั้งตามแนวทางประชาธิปไตยตามบทบาทหน้าที่และได้ฝึกปฏิบัติจริงในการคิดวิเคราะห์แก้ไขปัญหาโดยใช้เหตุผลตามวิถีประชาธิปไตยและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ จัดหาหนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ฝึกทักษะการพูดในที่สาธารณะ นำเสนอผลงานในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้มีการคิดวิเคราะห์สถานการณ์ต่างๆ ทำโครงการเพื่อแก้ไขปัญหาสามารถนำไปใช้ได้ ควรให้ออกาสนักเรียนได้สะท้อนความคิดในเรื่องของการพูดครูต้องเปิดใจและให้ออกาสนักเรียนแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระตามศักยภาพ

3.5 หลักการมีส่วนร่วม ในด้านหลักการมีส่วนร่วมของนักเรียนโรงเรียนบ้านหมากแข้ง จากที่โครงการต่างๆ ที่โรงเรียนได้จัดทำขึ้นและให้นักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมการเลือกหัวหน้าห้องเรียน และการเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกฎระเบียบของโรงเรียนและข้อตกลงต่างๆ ที่โรงเรียนได้กำหนดขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของธวัชชัย ชนามวงศ์ (2563) ได้ศึกษา แนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในสถานศึกษาสังกัด

สำนักงานพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 29 พบว่า การจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในสถานศึกษามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทั้งภาพรวมและตัวแปรรายด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม การพัฒนาหลักสูตรประชาธิปไตย การจัดกิจกรรมเสริมวิถีประชาธิปไตย การฝึกฝนประชาธิปไตยในชั้นเรียน การจัดสภาพแวดล้อมประชาธิปไตย การส่งเสริมคุณธรรม และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น ดังที่ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540) ได้ชี้ให้เห็นว่าการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน การเปลี่ยนครูหรือเปลี่ยนวิธีเรียน โดยครูที่เข้าไปสอนในแต่ละห้อง ต้องคำนึงถึงข้อตกลงของนักเรียน และของการปกครองในแต่ละห้องเรียน ไม่ควรเปลี่ยนแปลงกติกาหรือข้อบังคับเกี่ยวกับการปกครองในห้องเรียน เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีอิสระในการทำกิจกรรมเกี่ยวกับการปกครองชั้นเรียน การปกครองตนเองของนักเรียน ในการจัดกิจกรรมกลุ่มย่อยในห้องเรียนนั้นจะช่วยให้นักเรียนได้มีการฝึกปกครองตัวเองไปในตัว ครูจะคอยสอดส่องดูแลการจัดกิจกรรมของนักเรียนตามความเหมาะสมและควรปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับระบบกลุ่มของนักเรียน เพื่อนักเรียนจะได้เห็นความสำคัญของระบบกลุ่ม และปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสม

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะ เพื่อนำผลวิจัยไปใช้

1.1 จากการวิจัยพบว่านักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีสภาพจริงต่อการส่งเสริมประชาธิปไตยของนักเรียนในด้านต่างๆ ที่แตกต่างกัน ดังนั้นผู้บริหารครูและบุคลากรภายในโรงเรียนควรเห็นความสำคัญและให้การสนับสนุนกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนอย่างจริงจัง

1.2 โรงเรียนบ้านหมากแข้ง ควรลดกิจกรรมโครงการด้านหลักภราดรภาพลงหรือปรับโครงการกิจกรรมต่างๆ ให้สอดคล้องกับหลักภราดรภาพที่ตรงกับหลักสากลมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะเพื่อทำการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษารูปแบบการพัฒนาการส่งเสริมประชาธิปไตยของนักเรียนที่หลากหลายเพิ่มขึ้นจากโรงเรียนอื่นในลักษณะรูปแบบโรงเรียนที่มีความแตกต่าง เช่น โรงเรียนชาย โรงเรียนสตรี โรงเรียนมัธยมศึกษา โรงเรียนขยายโอกาส

2.2 ควรศึกษาเจตคติของครูที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยภายในโรงเรียน ในโรงเรียนประเภทอื่นที่มีความแตกต่างกันเช่น โรงเรียนในเมือง โรงเรียนในชนบท โรงเรียนสาธิตให้ครอบคลุมทุกประเภท

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การศึกษาวิเคราะห์สภาพและความคาดหวังเกี่ยวกับการส่งเสริมประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนบ้านหมากแข้ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษอุดรธานี เขต 1 ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้ได้ดังนี้ 1) นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็นตามหลักของประชาธิปไตย 2) วิธีการส่งเสริมประชาธิปไตยภายในโรงเรียน ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งและมูลนิธิคอนราดอาเดเนาเวร์. (2548). *คู่มือประกอบการเรียนการสอนประชาธิปไตยตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: ศรุสภาลาดพร้าว
- ชฎาภรณ์ แก้วแสนทิพย์. (2561). *แนวทางการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย โรงเรียนพระกุมารร้อยเอ็ด*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ทิพย์สุนันธ์ ศรีธานนท์. (2560). *แนวทางการพัฒนาการส่งเสริมประชาธิปไตยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษมัธยมศึกษา เขต 41*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). กำแพงเพชร: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- ธวัชชัย ชนามวงศ์. (2563). *แนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 29*. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น.

- ประเทิน มหาจันทร์. (2554). *การสอนอ่านเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- เพชร สมคำ. (2560). *แนวทางการเสริมสร้างคุณลักษณะประชาธิปไตยของนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม*. (การศึกษาค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สมพงษ์ นามบุตดี. (2550). *การศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนตามความคิดเห็นของครูสังกัดโรงเรียนในเทศบาลในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด*. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต). อุตรธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรธานี.
- สมพิศ จำนอก. (2555). *การพัฒนาการดำเนินงานสร้างเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนประทาย อำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา*. (การศึกษาค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2540). *คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษาเล่ม 2*. กรุงเทพฯ: ครูสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560). *แนวการจัดกิจกรรมแนะแนวตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- _____. (2552). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สุพัตรา หอมทอง. (2547). *การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยนักเรียนมีส่วนร่วมเพื่อสร้างเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จังหวัดขอนแก่น*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: an introductory analysis*. New York: Harper & Row.